

ODEŠEL IVO OBERSTEIN, TVŮRCE PRAŽSKÉHO JIHOZÁPADNÍHO MĚSTA

Jen málo urbanistů a plánovačů má to štěstí, že naplánují město, navrhnu jeho podrobné urbanistické řešení, podílí se na jeho detailním projektování i na následné výstavbě a v postaveném městě prožijí veliký kus svého života. A vidí tak nejen zrod města, které stvořili, ale vidí také, jak se město postupně zabydluje a jak po svém dokončení funguje. Ivo Oberstein to štěstí měl. Jeho životním dílem se stalo Jihozápadní Město v Praze, s nímž spojil podstatnou část svého profesního i osobního života. Pozemská pouť jednoho z nejvýznamnějších českých urbanistů druhé poloviny 20. století navždy skončila dne 6. ledna 2024.

Ivo Oberstein se narodil 18. května 1935 ve Zdicích a od mládí toužil být leteckým konstruktérem. Svůj mimořádný technický a tvůrčí talent však nakonec zúročil v jiné profesi, když v 50. letech vystudoval Fakultu architektury a pozemního stavitelství ČVUT v Praze, kde v roce 1959 absolvoval na Katedře urbanismu. Leteckému konstruktérství však zůstal věrný a věnoval se mu celý život jako svému koníčku. Stavěl letecké modely a v dobách, kdy drony byly jen utopickým snem a letecké snímkování bylo běžnému smrtelníku nedostupné, připevňoval na své letecké modely fotoaparát a pořizoval na svou dobu unikátní letecké snímky nejen rodícího se Jihozápadního Města.

Již při studiu na fakultě se Ivo Oberstein jako student profesora Jindřicha Kriseho věnoval řešení urbanistických úkolů, a toto zaměření ho pak provázelo i v prvních letech po ukončení studia. Na umístěnku pracoval v letech 1959 a 1960 v Krajském projektovém ústavu v Karlových Varech, kde zpracovával například studii rekreačního využití Božího Daru anebo urbanistické průzkumy Jáchymova, kde právě skončila těžba uranu. V Karlových Varech nasbíral spoustu zkušeností, ale jeho touhou bylo zabývat se pražskými urbanistickými tématy. Proto se v roce 1961 odhodlal ucházet se o místo na nově založeném Útvaru hlavního architekta města Prahy, kam byl jeho ředitelem profesorem Jiřím Voženílkem přijat. Velmi rychle se prosadil a brzy byl platným členem pražského týmu architektů a urbanistů. Největším tématem rozvoje Prahy bylo v té době řešení bytové otázky a rozvoj sídlišť. Ivo Oberstein se stal spoluautorem několika soutěžních urbanistických návrhů v Praze, ale také v Ústí nad Labem či v Košicích, podílel se na podrobném návrhu pražského Severního Města, konkrétně Ďáblic a Bohnic. V roce 1967 získal se svým týmem třetí cenu v soutěži na pražské Jižní Město. Tam uplatnili na svou dobu pokrokový přístup – dnes označovaný jako transit-oriented development. Stanice kapacitní veřejné dopravy jsou lokálními centry města, v docházkové vzdálenosti od nich jsou pak koncentrovány obslužné aktivity a vyšší obytné hustoty, směrem dále od stanic se hustota zástavby snižuje.

Přelomem v profesním životě Iva Obersteina se v pohnutém roce 1968 stalo vítězství v soutěži na další z pražských sídlišť, konkrétně na Jihozápadní Město. Jeho soutěžní návrh se vymykal silným konceptem trasy rychlodráhy, která tvoří kompoziční osu celého města a odvážně po estakádě překonává údolí Prokopského potoka. Na stanice rychlodráhy jsou pak jako korálky na řetízku navěšené jednotlivé obytné čtvrti. V soutěžním návrhu na Jihozápadní Město tak Ivo Oberstein znovu uplatnil přístup utváření města kolem kapacitního systému veřejné dopravy. Zásadní přidanou hodnotou návrhu byla také myšlenka velkorysého lineárního parku podél prameniště a horního toku Prokopského potoka a také umožnění budoucího flexibilního prodloužení trasy navržené rychlodráhy dále na západ.

Zázemí pro rozpracování koncepce soutěžního návrhu Jihozápadního Města nalezl Ivo Oberstein spolu se svým malým týmem v Pražském projektovém ústavu (PPÚ), zde pracoval ve skromných podmínkách na urbanistickém návrhu Jihozápadního Města až do roku 1976, kdy celý tým povýšil na samostatný Ateliér 7 Pražského ústavu výstavby a architektury hl. m. Prahy, který Ivo Oberstein vedl. Ateliér 7 byl až do roku 1990 tvůrčím a koordinačním pracovištěm pro projekty Jihozápadního Města. Zde se postupně rodilo město, od svého celku ve formě směrného územního plánu, přes urbanistické studie jednotlivých čtvrtí, obytných souborů a okrsků až po návrhy jednotlivých staveb, včetně podrobných architektonických řešení nejrůznějších detailů parteru, mobiliáře, herních prvků či umělecké výzdoby sídliště. Tým okolo Iva Obersteina byl také známý tím, že se jeho členové sami podíleli na výstavbě vybraných prvků drobné architektury sídliště a svými vlastními rukama tak město, které navrhli, také stavěli. Ateliér 7 se také stal líhní řady později úspěšných architektů a urbanistů.

V jednom z rozhovorů pro časopis Městské části Praha 13 STOP Ivo Oberstein zavzpomínal: „Když jsme začali jako mladý tým architektů pracovat na projektu Jihozápadního Města, tak jsme si vytyčovali určité cíle. Na prvním místě to bylo, v rámci povinné panelové soustavy, co možná nejlepší řešení bytů. To jsme mohli alespoň částečně ovlivnit, protože jsme nastoupili do ateliéru, kde druzí projektanti vymýšleli tenkrát nejnovější konstrukční soustavu nazývanou VVÚ-ETA, a my jsme mohli s nimi diskutovat. Pak jsme si říkali, že je důležité, aby byly dobré nejen byty, ale i domy, vstupy do domů, a jak se říká, širší domov – okolí domu. To znamená, aby například strom byl zasazen tam, kde skutečně může růst, aby pěší cesty vedly, odněkud někam, aby byly opravdu používané, aby se pěší cesty střetávaly v takových uzlových bodech, kde se lidé mohou zastavit, pohovořit si, posedět.“

I přesto, že od původního soutěžního návrhu prodělala podoba Jihozápadního Města řadu změn a původně rozvolněná vzdušná zástavba se pod tlakem na zvyšování objemu bytové výstavby značně zahustila a uzavřela do formy superbloků, se tvůrcům města podařilo vytvořit velmi příjemné obytné prostředí s areály základních škol a mateřských školek a velkorysími parkovými úpravami uprostřed rozlehlých obytných bloků. Celé město bylo od samého počátku koncipované jako město pro pěší, s maximálním důrazem na preferenci, přívětivost a bezpečnost pohybu chodců. Tvůrci také nikdy neustoupili od základní koncepce spočívající v centrální kompoziční ose tvořené rychlodráhou, kterou nakonec nahradilo metro, v koncentraci obslužných aktivit okolo stanic a velkorysém založení centrálního parku s několika vodními plochami.

V prvních porevolučních letech, mezi roky 1990 a 1994, zastával Ivo Oberstein pozici hlavního architekta města Prahy. Pod jeho vedením byly zahájeny práce na novém a dodnes platném Územním plánu sídelního útvaru hlavního města Prahy, pracovalo se na urbanistické studii Pražské památkové rezervace či Smíchova anebo na generelu řeky Vltavy. Ivo Oberstein však nikdy neztratil zájem o Jihozápadní Město, kde od 90. let také s rodinou žil. V letech 1999 až 2005 se podílel na návrhu urbanistického řešení Slunečního náměstí a radnice Prahy 13, ve spolupráci se svým zetěm Jiřím Zavadilem a dcerou Alenou pracoval na počátku nového milénia na urbanistickém řešení zástavby okolo stanic metra Nové Butovice a Hůrka. Až do svého nedávného skonu neustále sledoval veškeré dění na Jihozápadním Městě a aktivně hájil původní koncepci tohoto města. Byl opakovaně znepokojen záměry na realizaci kompozičně a kapacitně nevhodných novostaveb a dostaveb. V posledních několika letech pak kritizoval nesmyslnost plánů developera na umístění naddimenzovaného a rekordně vysokého českého mrakodrapu TOP TOWER s vrakem oceánské lodi, o výšce dvou Petřínských rozhleden, na malém pozemku u stanice metra Nové Butovice. Veškeré myšlenky na toto téma sepsal v prosinci 2023, krátce před svou smrtí. Text už ale nestihl publikovat.

V 80. letech a pak v letech 1995 až 2007 vyučoval Ivo Oberstein na Fakultě architektury ČVUT v Praze, kde vedl svůj urbanistický ateliér, a na Ústavu urbanismu vyučoval plánování městských čtvrtí a zejména urbanismus obytných souborů. Tedy téma, které mu bylo profesně nejbližší. V roce 1995 byl jmenován docentem a ve své vědecké práci se pak zabýval hlavně regulací městské výstavby a také pojmoslovím v urbanismu a územním plánování. S asistentem Janem Cachem vchovali řadu budoucích úspěšných urbanistů a plánovačů.

Ivo Oberstein byl také vášnivým kreslířem, malířem akvarelů a olejomalb a tvůrcem počítačových obrazů. Byl členem Tvůrčí skupiny založené patnácti nadšenci z Útvaru hlavního architekta hl. m. Prahy. Jeho obrazy byly zastoupeny také na zatím poslední výstavě tohoto uměleckého uskupení, která se na pražské Novoměstské radnici uskutečnila na přelomu let 2022 a 2023.

Za své dílo byl Ivo Oberstein hned dvakrát oceněn Obcí architektů, v roce 2013 za celoživotní dílo a v roce 2018 se stal laureátem Ceny Jože Plečnika za celoživotní přínos architektuře a stavitelství. Minimálně dvakrát byl také nominován na Poctu České komory architektů. Přestože tuto cenu ani jednou nezískal, samotná nominace byla vyjádřením úcty k jeho dílu ze strany členů komory, již byl jedním ze zakládajících členů. V roce 2023 byl nominován na prestižní Cenu Patrika Abercrombieho za městské plánování a design Mezinárodní unie architektů (UIA).

Ivo Oberstein se nesmazatelně zapsal do podoby hlavního města Prahy, přesně tak, jak si to od svých studentských let na fakultě přál. Záslouhou nejen svého obrovského urbanistického a architektonického talentu, ale zejména zásluhou své zaprvutosti, houževnatosti a vytrvalosti se Jihozápadní Město v Praze stalo jedním z nejhodnotnějších českých sídlišť, dobrou a vyhledávanou pražskou adresou a šťastným domovem více než 65 000 obyvatel. I já jsem jednou z těchto obyvatel a za všechny bych chtěla touto cestou Ivo Obersteinovi za jeho povedené dílo upřímně a z celého srdce poděkovat.

Čest jeho památce!

doc. Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.